

ТИПОВІ ВЕСІЛЬНІ НАСПІВИ СЕРЕДНЬОЇ ВОЛИНИ

Олена Серко, етномузиколог, аспірантка кафедри музичної фольклористики Львівської національної музичної академії імені М. В. Лисенка (Львів), len922@ukr.net, +38 (068) 768 81 47.

На основі чималого кількості музично-етнографічних матеріалів (зафіксованих автором особисто, а також взятих із друкованих та архівних джерел) із малодослідженої території Середньої Волині у статті проаналізовано та описано обрядові наспіви найпоширеніших весільних мелотипів.

Методологічною основою роботи обрано мелотипологічні розробки львівського етномузиколога Б. Луканюка.

Виявлено, що весільна пісенність Середньої Волині жанрово представлена ладканками, піснями та приспівками. На обстеженій території було зафіксовано сім ладканкових (із дванадцятьма різновидами), а також два пісенних мелотипи питомих весільних наспівів, що складають типологічний стрижень весільного жанрового циклу. Найбільш розповсюдженим мелотипом є тирадна шестискладова ладканка з монохронною організацією ритму. Також тут широко побутують приурочені до весілля (що принагідно можуть виконуватись і при інших обставинах) приспівкові твори, переважно в акцентно-динамічному ритмі. Важливою особливістю весільного жанрового циклу є побутування передладканок у західній частині (села Дубенського та Здолбунівського районів).

Детальне вивчення весільних наспівів Середньої Волині здійснено вперше. Отож науковці, вчителі, а також всі, хто цікавиться народною культурою, зможуть знайти інформацію, для краєзнавчих та народознавчих досліджень, викладання народознавчих дисциплін у навчальних закладах тощо.

Ключові слова: традиційна вокально-обрядова культура, Середня Волинь, мелотипи, ритмоструктурна модель, весільні наспіви, ладканка, передладканка.

З-поміж іншої обрядової пісенності типи весільних наспівів в Україні сьогодні досліджені чи не найкраще. Однак мелогеографічне картографування весільних мелотипів виявляє ще багато „білих плям”, які не дають можливості сформулювати точні ареальні межі поширення типових наспівів окремих теренів. Однією з таких територій є Середня Волинь¹, де до сих пір не проводились ґрунтовні

¹ Згідно з історико-географічними факторами та за розробкою Богдана Луканюка [17], Середня Волинь охоплює територію Рівненського, Здолбунівського, Гошанського, Острозького, Корецького, східну частину Дубенського району Рівненської області, а також Славутський район Хмельницької області.

фольклористичні експедиційні дослідження, а нечисленні музично-етнографічні матеріали, записані на цій території, залишаються в обмеженому доступі для наукового загалу¹.

Весільний народнопісенний матеріал з території Середньої Волині, що є зафіксований у друкованих та архівних джерелах, було систематизовано та розглянуто у бакалаврській роботі авторки [19]. Це був перший крок на шляху до запланованого системного етномузикологічного дослідження традиційної музичної культури обраного терену. Проте для реконструювання точної ареальної картини в цьому осередку джерельних матеріалів виявилось недостатньо. Було заплановано ряд експедицій у малодосліджені райони, кілька з яких вже успішно здійснено протягом останніх двох років.

Новоздобуті аудіозаписи було проаналізовано, типологічно систематизовано, визначено мелотипи весільних пісень тощо. Після цього матеріал долучено до раніше згромадженої у бакалаврській роботі джерельної бази. Кількість здобутого матеріалу дозволяє на цьому етапі визначити найбільш розповсюджені мелотипи, що є свого роду регіональними „маркерами”². (Одиничні зразки в пропонованій роботі до уваги не бралися).

Мелотипологію та мелогографію весільних наспівів сьогодні найбільше досліджують на регіональному рівні. Вивченню весільного жанрового циклу окремих територій присвячено праці сучасних етномузикологів: Олени Гончаренко [4], Тетяни Зачикевич [5], Юрія Рибак [23], Маргарити Скаженик [24] та інших. Макроареалогічного рівня сягнула у своїх працях провідна київська дослідниця Ірина Клименко [6–12]. Її науково-методичні розробки базуються на матеріалі з величезного українсько-білорусько-слов'янського мелоареалу. У них запропоновано принципи ритмічної систематизації весільних пісень [10], здійснено детальну характеристику певних весільних мелотипів із їх локальними відмінами та ареалами поширення [8–9, 11–12], а також ретельно картографовано результати аналізу, що унаочнює загальну картину перетину різних „ритмотворчих векторів” [6, с. 10].

¹ Більшість цих матеріалів зберігаються або в Архіві кафедри музичного фольклору Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету, або ж у приватних колекціях збирачів народної музики.

² Частота побутування певних мелотипів є суттєвою стильовою ознакою території, а отже, й однією із визначальних умов доцільності їх картографування.

Регіон Середньої Волині знаходиться майже на межі визначених І. Клименко макроареалів „Україна” – „Білорусь” [10, с. 136]. Тому весільні мелотипи, що тут побутують, певною мірою представлено та картографовано в роботах цієї дослідниці [9–12]. Та для вивчення локальної специфіки Середньої Волині треба детально вивчити та описати всі весільні наспіви, які тут побутують зрідка в активному, а частіше в пасивному житку (на щастя, чимало таких творів можна ще зараз зафіксувати від традиційних виконавців), охарактеризувати їх стилістичні особливості та уточнити ареали розповсюдження.

При аналізі та визначенні весільних мелотипів за базову методологічну основу було обрано концепцію провідного львівського етномузиколога Богдана Луканюка, запропоновану у праці „Спроба мелотипології весільних ладканок і пісень західного Полісся та західної Волині” [15].

Матеріал дослідження складає народновокальна творчість весільного жанрового циклу, зафіксована авторкою цієї роботи в особистих експедиціях, а також збирачами різного часу в селах Середньої Волині. Деякі матеріали залучено з друкованих джерел [2–3, 18, 20–22, 27], інші – з фондів кафедри музичного фольклору Інституту мистецтв Рівненського державного гуманітарного університету (РДГУ) [1, 13, 26]. У сукупності джерельний ресурс роботи налічує близько 600 весільних творів.

Згідно з опрацьованими матеріалами, весільний жанровий цикл Середньої Волині репрезентують ладканки, пісні та приспівки.

Ладканки. Як виявилось, найпоширеніший весільний мелотип на території Середньої Волині – тирадна шестискладова ладканка з монохронною ритмічною організацією (за кодифікацією Б. Луканюка Л1Т)¹. Вона побутує майже у всіх досліджуваних населених пунктах. Цей наспів поєднується з досить великою кількістю поетичних текстів (на Середній Волині їх вдалося зафіксувати більше сорока), які виконують на різних етапах весільного обряду. Як відомо, тирадні твори можуть функціонувати як у повному, так і в редукованому вигляді, що спричиняє різноманітні видозміни у композиції так зва-

¹ Цій ритмоструктурній моделі весільного жанрового циклу присвячена праця І. Клименко [12], в якій детально описано ритмічні формули-моделі, принципи дроблення, визначено мелоінтонаційні особливості, а також регіональні мелічні різновиди.

ної великої колісцевої форми (далі – ВКФ), яка складається із зачину (З), ходу (Х) та кінцівки (К). Музично-ритмічна форма цього мелотипу побудує у двох варіантах:

а) mR 111122||:111111:||111122||¹ – повний варіант ВКФ, з семантичною структурою вірша sV ААБВГ... – з двічі повтореним першим рядком словесного тексту;

Приклад 1

с. Горбасів
Затис і транскрипція Серго О.

Да Бла_го_ сло_ ви Бо_ же Да Бла_го_ сло_ ви Бо_ же
І Пре_ чис_ та_ я то_ же І о_ тель і ма_ ти
Та сво_ є му ди_ тя_ ті Та сво_ є му ди_ тя_ ті
Ко_ ро_ вай за_ мі_ си_ ти

б) mR ||:111111:||111122|| – простіший різновид, без зачину-вступу, семантична форма – sV АБВГ..., без повтору першого рядка (кодова назва за Б. Луканюком – ЛІТБ/з²).

Приклад 2

с. Симонов
Затис і транскрипція Серго О.

Ру_ бай_ те ка_ ли_ ну Да мо_ сті_ те ло_ ли_ ну
Мо_ ло_ дій мо_ ло_ до_ му Аж до Бо_ жо_ го до_ му[у]

¹ Тут і далі використовуються такі знаки формалізації: sV – ритмічна структура вірша, sV – семантична будова, mR – музично-ритмічна форма та M – мелотематична структура.

² Надалі кодові позначення Б. Луканюка будуть вказуватись без зазначення прізвища.

Цей мелотип часто побутує у вторинному варіанті, в якому перша довга тривалість ділиться на дві коротші (${}^mR \text{ ||:111111:||111122||} = \text{||:222222:||222244||} \leftarrow \text{||:1^122222:||1^122244||} \leftarrow \text{||:1122222:||1122244||}$).

Нерідко трапляються й інші похідні форми з довільним дробленням перших чотирьох складонот, із яких найчастіше роздроблюється перша. У наступному прикладі розширення вірша спричиняє додаткову цезуру в тексті, тому замість нормативного 6–7 складника виникають рядки з ритмічною структурою ${}^rV 46$ (${}^mR \text{ ||1111|111122||}$) або ${}^rV 45$ (${}^mR \text{ ||1111|21122||}$).

Приклад 3

с. Симонів
Запис і транскрипція Серго О.

А хто бу_де ко_ро_вай мі_си_ти То той бу_де го_рі_лоч_ку пи_ти

А хто бу_де ноч_ви дер_жа_ти То той бу_де сли_но ко_в_тат

Згідно з розробками І. Клименко [12] та інших дослідників, мелотематична форма повного різновиду (а) включає в себе „три обов’язкових мелоінтонаційних побудови:

- 1 – А – однорядкова вступна (зачин) із двома ритмічними довгонотами в кінці рядка...
- 2 – В – однорядкова основна (багатократно повторюваний монохронний „хід”)...
- 3 – пара ГД – заключна дворядкова побудова (монохронний рядок + 8-дольний з апокопою)...” [12, с. 34]. Підсумовуючи, всю побудову можна зобразити формулою mAB_nGD . Кінцівку цієї тирадної форми – тобто структуру ГД – досить часто повторюють двічі.

Мелотематична форма цього різновиду без зачину відповідно є mB_nGD .

Дещо рідше, також у двох варіантах – із зачином та без нього, побутують ямбічні відповідники шестискладових ладканок (Л2Т). Записів цього типу з повною колісцевою формою є небагато. Частіше трапляється різновид Л2Тб/з – тирадна ямбічна ладканка без зачину. Музично-ритмічна форма є такою – ${}^mR 121212:||121233||$, семантична – ${}^sV ABВГ$, мелотематична ж – mB_nGD [22, с. 146].

Приклад 4

*с. Городок
Зapis і транскрипція Пех О.*

Йа в ха_ті се_ді ла І в ві кон_це гля_ді ла,
Чи не прий_дуть про_си ти, Ко_ро_ва_ю ме_си ти.

Ці наспіви рідко зустрічаються у типовій формі, найчастіше виступають у вигляді семискладників, де подрібнення основних складонот спричиняють різноманітні вставні слова (ой, та, а, да) або зміна форми слова (дружко – дружбонько). Таким чином виникає похідна форма – ${}^nV 7_n$. У наведеному вище зразку (приклад 4) присутній незвичайний варіант дроблення першої складоноти:¹ ${}^mR \parallel 121233 \parallel : 121212 : \parallel 121233 \parallel = \parallel 242466 \parallel : 242424 : \parallel 242466 \parallel \leftarrow \parallel 1^{\wedge}142466 \parallel : 1^{\wedge}142424 : \parallel 1^{\wedge}142466 \parallel \leftarrow \parallel 1142466 \parallel : 1142424 : \parallel 1142466 \parallel$.

Вдалося зафіксувати також зразки й із нормативним дробленням складонот:

${}^mR \parallel 121233 \parallel : 121212 : \parallel 121233 \parallel \leftarrow \parallel 11^{\wedge}11233 \parallel : 11^{\wedge}11212 : \parallel 11^{\wedge}11233 \parallel \leftarrow \parallel 1111233 \parallel : 1111212 : \parallel 1111233 \parallel$. В цьому випадку представлений скорочений варіант 7_n – без зачину (${}^mR \parallel : 1111212 : \parallel 1111233 \parallel$) [26, с. 15].

Приклад 5

*с. Сухівці
Зapis і транскрипція Стафійчук Н.*

Ой зо_ба_чи_те лю_де Як без На_та_лі бу_де
Ло_жеч_ки пуд лав_ко_ю За_рос_туть му_рав_ко_ю
А ді_жеч_ка з во_до_ю За_рос_те ли_бе_до_й

¹ Це дроблення є нетипове, оскільки тут дробиться не друга, довша складнота, а перша, коротша. На даному етапі дослідження народномузичні твори з таким дробленням ми фіксували лише в одній виконавиці з с. Городок (Рівненського р-ну Рівненської обл.).

Значно менше зафіксовано строфічних шестискладових ладканок. Як і тирадні, вони побутують у двох ритмічних різновидах – монохронному (або спондеїчному) та ямбічному.

Семантична форма вірша ямбічної версії (Л2С3) sV ААБ, оскільки перший рядок повторюється двічі. Музично-ритмічна структура є така – mR ||121233||121212||121233|| [1, с. 21].

Приклад 6

с. Новомазани
Запис і транскрипція Бондар Ю.

Музична партитура в 12/8 ритмі. Темпозначення $\text{♩} = 125$. Мелодія складається з двох рядків. Перший рядок повторюється двічі. Під мелодією наведено ліричні рядки: "Слав_ля_но про слав_ля_но Слав_ля_но про слав_ля_но" та "На сто_лі по_став_ля_н[о]".

У весільних наспівах Середньої Волини представлений також строфічний спондеїчний відповідник (Л1С3) з музично-ритмічною формою mR ||:111111:|. Віршова структура – sV ААБ. Порівняно з ямбічною версією та згідно з типологією Б. Луканюка „трирядкові строфічні ладканки з семантичною формою віршів ААБ такого ж типу (Л1С3) – це, мабуть, скорочені різновиди 4-рядкових, у яких, як підказує порівняння їх мелодики, пропущена перша чи третя побудова” [15, с. 98]. У цьому різновиді від ВКФ залишилися лише її друга та третя частини – хід та кінцівка. Мелотематична структура цих творів – mM АВВ [13, с. 35].

Приклад 7

с. Майків
Запис і транскрипція Коробчука В.

Музична партитура в 6/8 ритмі. Темпозначення $\text{♩} = 80$. Мелодія складається з двох рядків. Під мелодією наведено ліричні рядки: "2. Да по ву_ли_ці хо_дить Та й по ву_ли_ці хо_дить" та "Та й су_сід сво_їх про_с[ить]".

Інші два типи – двоколінні семискладники із базовою ритмічною структурою sV 43, можуть бути як тирадні, так і строфічні (Л3Т та Л3С). Мелоритмічна структура тирадного типу sV 43_n виглядає так: mR ||:1212|123:|, віршова форма – sV АВВГ, мелотематична – mM А_nВ або mM А_n або ж mM АВГΔ...

Найчастіше тип ${}^1V 43_{n(2)}$ побутує у вторинних формах із дробленням базових складонот, у результаті чого втілюються такі віршові структури: ${}^1V 53_{n(2)}$, ${}^1V 443_{n(2)}$, ${}^1V 433_{n(2)}$. Структура ${}^1V 53_{n(2)}$ виникає способом розщеплення другої складоноти на дві коротші, кожна з яких дорівнює за тривалістю першій складоноті. Отже, ритмічна формула наспіву виглядає так: ${}^mR \parallel :1212|123: \parallel \leftarrow \parallel :11^{\wedge}112|123: \parallel \leftarrow \parallel :11112|123: \parallel$.

Інший різновид мелотипу – форма із ${}^1V 443_{n(2)}$. Їїого музично-ритмічна формула: ${}^mR \parallel :2424|224: \parallel \leftarrow \parallel :22224|224: \parallel \leftarrow \parallel :1^{\wedge}11^{\wedge}11^{\wedge}124|224: \parallel \leftarrow \parallel :1111|1124|224: \parallel$, поєднується з семантичною формою вірша sV абв,где. При цьому в другій силабічній групі похідної форми чотири- та три-складники можуть варіантно чергуватись, група 4 може легко переходити у 3 і навпаки.

Для багатьох мелодій типу із ${}^1V 43_{n(2)}$ характерна ритмічна видозміна останньої побудови – трискладника: ритмічна послідовність тривалостей $|123|$ замінюється на $|112|$.

Приклад 8

с. Сімонів
Затис і транскрипція Серго О.

Зібралися по дружечки Галині
Розчепити русоку су вже ї ї
Бо приїде той хорийший молодець
Тай поведе нашу Галю під вінець

Наступна група мелотипів представлена лише строфічними композиціями. Перша із них – дворядковий двоколінний десятискладник, ритмічна структура вірша якого ${}^1V 55_2$ (ЛІС). Ритмосхема даного типу ${}^mR \parallel :11112|11112: \parallel$. Семантична форма має два варіанти – ${}^sV AA$ або ж ${}^sV AB$, мелічна – ${}^1M AB$. У наведеному нижче зразку мелотипу із ${}^1V 55_2$ присутнє дроблення перших двох та шостої складонот. Дроблення відбувається таким чином ${}^mR \parallel :11112|11112: \parallel = \parallel :22224|22224: \parallel \leftarrow \parallel :1^{\wedge}11^{\wedge}1224|1^{\wedge}12224: \parallel \leftarrow \parallel :1111224|112224: \parallel$.

Приклад 9

с. Шагова
Запис Ющук М., транскрипція Серго О.

$\text{♩} = 88$

1. Ой з-за го_ри з-за го_ри ко_ро_вай_ни_ці йдуть
Ой з-за го_ри з-за го_ри ко_ро_вай_ни_ці йдуть

Ще один із поширених тут типів містить в основі триколінний 14-складовий вірш із структурою ${}^1V 446_2$ та ямбічною організацією ритму. Зведена до моделі музично-ритмічна будова є така – ${}^mR \parallel :1212|1212|121233: \parallel$, похідна ж – ${}^1V 557_2$, ${}^mR \parallel :11112|11112|1111233: \parallel$. Семантична форма побутує у двох варіантах ${}^sV AA$ та ${}^sV AB$, мелічна – ${}^1M AB$ [18, с. 48].

Приклад 10

с. Здовбиця
Запис і транскрипція Мартинювської М.

$\text{♩} = 120$

1. Бог е_ї да_є, Бог е_ї да_є,
ба_ть_ко по_ма_га_є,
Бог е_ї да_є, Бог е_ї да_є,
ба_ть_ко по_ма_гай.

До групи т. зв. контамінованих ладканок належить тип 8 – із ${}^1V 43_{2(n)};446$. Тут контамінуються тип 3 (ЛЗТ або ж ЛЗС) – перша двоколінна група та тип 6 (Л6С), друга триколінна. Якщо перша група є тирадна, тобто ритмічна форма ${}^1V 43_n;446$, то вона відповідає кодовій назві Л8Т, якщо ж строфічна (${}^1V 43_2;446$), то це тип Л9С. Обидва мелотипи, тирадний і строфічний, мають ямбічну організацію ритму і відповідають типовій музично-ритмічній формі ${}^mR \parallel :1212|123: \parallel 1212|1212|121233 \parallel$. Досить часто зустрічається вторинна форма цієї

ритмоструктурної моделі з характерним дробленням других довших складонот у більшості силабогруп на дві коротких, однакових за тривалістю з ${}^1V 53_{2(n)};557$ та відповідною ритмосхемою ${}^mR \parallel 1212|123:\parallel 1212|1212|121233\parallel \leftarrow \parallel 11^{\wedge}112|123:\parallel 11^{\wedge}112|11^{\wedge}112|11^{\wedge}11233\parallel \leftarrow \parallel 11112|123:\parallel 11112|11112|1111233\parallel$. Віршова структура sV АБВ, мелотематична – tM АВГ [1, с.19].

Приклад 11

The musical score consists of three staves of music in 6/8 time. The tempo is marked as quarter note = 180. The lyrics are: "1. Ой чи ї то сис_три_ці Під ко_ро_ва_йом гу_ля_ють Під ко_ро_ва_йом під Бо_жим да_ром під сла_ним ко_ро_вай". The score includes a transcription credit: "с. Новомалин. Зате і транскрипція Бондар Ю." with an arrow pointing to the second staff.

Серед ладканкових наспівів Середньої Волині є такі, що містять перед основною формою вступну частину, яка, вірогідно, у давнину містила певний магічний зміст. Цю особливість „зачинати” ладканки у 90-х роках ХХ століття підмітили львівські етномузикологи [14, 16, 25]. Б. Луканюк у своїй публікації „Кілька заміток про т. зв. заспіви-зачини весільних ладканок” [14] запропонував називати такі зачини передладканками, було визначено їх музичні та словесні типи, а також намічено ареали їх поширення. Ямбічний тип передладканок найбільш поширений у Галичині, монохронний – у східному напрямку від р. Іква. Власне територія Середньої Волині знаходиться на схід від р. Іква, тут побутують спондеїчні передладканки. Їх словесний текст – „Першая квітонько – молодий Колюньо”¹ (або ж „Першая квітка – молодий Василько”, ${}^1V 56$, з ритмосхемою ${}^mR \parallel 11112|111122\parallel$), а згодом „Другая квітонько – молода Надюня”. Ритмічна форма ${}^1V 66$ з ритмосхемою наспіву ${}^mR \parallel 111122|111122\parallel$ ². Ці передладканки поєднуються як з монохронними творами, так і з ямбічними.

¹ У текстах передладканок імена молодят можуть називати і навпаки: спочатку дівчини, а потім хлопця. Напр. „Першая квітонько – молода Марусю”, „Другая квітонько – молодий Васюня”.

² Записала Н. Примак в с. Варковичі Дубенського району Рівненської обл.

Приклад 12

с. Варковичі
Затис Пришмак, транскрипція Серго О.

Пер_ша_ я_кві_тонь_ко_мо_ло_да_Ма_ру_сю
Що_би_здо_ро_ви_бу_ли_Що_би_за_нас_не_за_бу_ли
Що_би_за_нас_зга_да_ли_Тай_до_нас_при_ї_ха_л[и]

Ці зачини-вступи побутують досі в селах Здолбунівського (Мала Мощаниця, Стара Мощаниця та інших) та східній частині Дубенського районів (с. Варковичі), що підтверджує один з мікроареалів побутування передладканок, які визначив Б. Луканюк [16]. В одній із останніх експедицій авторки в с. Антопіль Рівненського району інформантка (родом зі с. Дмитрівка) стверджувала, що в її рідному селі також співають зачини до весільних пісень, хоча жителі сусідніх сіл (Біла Криниця, Бабин) цього не підтвердили¹. Після дообстеження цього субареалу можна буде зробити більш точні висновки про побутування весільних передладканок на Середній Волині.

Крім вище описаних мелотипів весільних ладканок, на Середній Волині зафіксовано й інші ладканкові форми. Вони представлені невеликою кількістю, по 1–2 зразки, і для дослідження потребують повнішої джерельної бази.

Пісні. Жанрова група весільних пісень представлена всього двома мелотипами. Перший із них:

Приклад 13

с. Грушівця
Затис Киц О., транскрипція Серго О.

1. Ой_кум_цю_люб_цю_доб_ра_го_ріл_ка
Бу_де_мо_пи_ти_до_по_не_діл_ка

¹ Тому для перевірки слів виконавиці запланована експедиція в с. Дмитрівка, а також у сусідні села.

Це дворядковий двоколіний десятискладник – ${}^1V 55_2$ (код ВП5). Музично-ритмічна формула цього наспіву – ${}^mR \text{ ||:} 11121|11121\text{:||}$. Віршова структура відповідає формі ${}^sV AB$.

Наступний пісенний тип – ямбічний триколіний 11-складник ${}^1V 443_2$ (код – ВП7), ${}^sV AB$, ${}^1M AB$ [26, с.23].

Приклад 14

*с. Сухівці
Запис і транскрипція Стафійчук Н.*

♩ = 150

1. Бу_ вай бу_ вай мо_ я ма_ тін_ ко здо_ ро_ ва

Бо за_ рос_ та_ є ду_ би_ но_ ю до_ ро_ га

Бо за_ рос_ та_ є ду_ би_ но_ ю до_ ро_ га

Тут унаслідок двічі повтореного другого рядка поетичного тексту віршова форма твору набуває вигляду ${}^sV ABB$, відповідно ритмічна – ${}^1V 443_3$. Значно частіше тип ВП7 побуває у варіантному вигляді – ${}^1V 553_2$, з ритмосхемою ${}^mR \text{ ||:} 11112|11112|123\text{:||}$.

На всій досліджуваній території також побутують весільні тонічні приспівки, що складають третю жанрову групу весільних наспівів. Ці твори мають жаргівливий зміст та найчастіше їх виконують до танцю.

Проведене дослідження весільної пісенності на території Середньої Волині дає змогу зробити такі висновки.

На обстеженій території було зафіксовано 7 ладканкових із 12-ма різновидами, а також 2 пісенних мелотипи весільних наспівів, що представлені значною кількістю зразків, тобто складають типологічний стрижень весільного жанрового циклу. Також тут широко побутують приурочені до весілля (що принагідно можуть виконуватись і за інших обставин) приспівкові твори в акцентно-динамічному ритмі.

Важливою особливістю весільного жанрового циклу є побутування передладканок в західній частині Середньої Волині (села Дубенського та Здолбунівського районів). Звичайно ж, здійснене дослідження не є вичерпним, і робити якісь висновки про розповсюдження певних весільних типів, відмінних від тих, які існують на суміжних територіях, ще рано. Можна сказати, що зроблено перший крок на шляху до відтворення реальної мелотипологічної картини. У май-

бутньому планується долучити до аналізу значно більшу кількість джерельних матеріалів, що в кінцевому підсумку дасть можливість реконструювати точні ареальні межі в цьому осередку. Для подальших мелогеографічних висновків буде також використано результати картографування усіх основних обрядових мелотипів календарного приурочення.

Список використаних джерел

1. Бондар Ю. Обряд короваю (записаний в с. Новомалин Острозького р-ну Рівненської обл. / Ю. Бондар : дипломний реферат / Наук. керівник Ю. Рибак. – Рівне, 2000. – 23 с.
2. Весільні пісні. Т. 1 / [упор. М. М. Шубравська]. – Київ : Наукова думка, 1982. – 870 с.
3. Весільні пісні. Т. 2 / [упор. М. М. Шубравська]. – Київ : Наукова думка, 1982. – 679 с.
4. Гончаренко О. Весільні наспіви силаборитмічної моделі 5+3 на території Сумщини : Мелоареалогія / О. Гончаренко // Етномузика. – Львів, 2008. – Вип. 5. – С. 40–66.
5. Зачикєвіч Т., Клименко І. Весільні пісні Полтавщини : ритмотипологія і географія / Т. Зачикєвіч, І. Клименко // Проблеми етномузикології. Серія Слов'янська мелогеографія. – Київ, 2013. – Вип. 8. – С. 118–130.
6. Клименко І. Вектори генеральних ритмотворчих алгоритмів українсько-білоруського ранньотрадиційного меломасиву : 1. До постановки проблеми / І. Клименко // Проблеми етномузикології. Серія Слов'янська мелогеографія. – Київ, 2011. – Вип. 6. – С. 10–33.
7. Клименко І. Вектори генеральних ритмотворчих алгоритмів українсько-білоруського ранньотрадиційного меломасиву : 2. Весільний „макротип” моделі V557 / І. Клименко // Проблеми етномузикології. Серія Слов'янська мелогеографія. – Київ, 2012. Вип. 7. – С. 11–25.
8. Клименко І. Макроареалогічні замітки центральноукраїнського картографа / І. Клименко // Етномузика. – Львів, 2007. – Вип. 3. – С. 95–113.
9. Клименко І. Макроареалогічні замітки. Нарис другий. Весільні мелодії з віршами 4+4+6 та 5+5+7 / І. Клименко // Проблеми етномузикології. Серія Слов'янська мелогеографія. – Київ, 2010. – Вип. 5. – С. 121–137.
10. Клименко І. Ритмоструктурна систематика весільних мелодій українсько-білоруського мелоареалу (Погляд із Прип'ятського Полісся) / І. Клименко // Проблеми етномузикології. – Київ, 2004. – Вип. 2. – С. 135–165.
11. Клименко І. Слов'янські весільні шестидольники як мелогеографічна система : введення у проблематику / І. Клименко // Проблеми етномузикології. Серія Слов'янська мелогеографія. – Київ, 2014. – Вип. 8. – С. 90–117.

12. Клименко І. Українські весільні тиради на шестидольній основі / І. Клименко // Етномузыка. – Львів, 2014. – Вип. 10. – С. 31–52.
13. Коробчук В. Пісенна традиція села Майків (Гошанського р-ну Рівненської обл.) / В. Коробчук : дипломна робота / Наук. керівник Ю. Рибак. – Рівне, 2011. – 60 с.
14. Луканюк Б. Кілька заміток про т. зв. заспів-зачини весільних ладканок / Б. Луканюк // Третя конференція дослідників народної музики червононоруських (галицько-володимирських) та суміжних земель (Львів, 1–5 квітня 1992 р.) : Матеріали. – Львів, 1992. – С. 38–45.
15. Луканюк Б. Спроба мелотипології весільних ладканок і пісень західного Полісся та західної Волині / Б. Луканюк, Л. Добрянська // Етнокультурна спадщина Полісся / ред.-упоряд. В. П. Ковальчук. – Рівне : Перспектива, 2004. – Вип. 5. – С. 95–108.
16. Луканюк Б. Передладканка вздовж Ікви : тези / Б. Луканюк // П'ята конференція дослідників народної музики червононоруських (галицько-володимирських) та суміжних земель (Львів, 15–16 грудня 1994 р.) : Матеріали. – Львів, 1994. – С. 73–74.
17. Луканюк Б. Питання методики географічного етномузикознавства й етнографічне районування західноукраїнських земель / Б. Луканюк // Перша конференція дослідників народної музики західноукраїнських земель. – Львів, 1990. – С. 5–8.
18. Мартиновська М. Мій край пісенний – Здовбця моя : фольклорний збірник / М. Мартиновська. – Рівне, 2005. – 76 с.
19. Нагорна О. Весільна обрядовість Середньої Волині : етнографія та мелотипологія : дипломна робота / О. Нагорна. – Львів, 2014. – 80 с.
20. Народні пісні Рівненщини (фонографічний збірник) / [редактор-упорядник, автор переднього слова і приміток Н. Супрун-Яремко]. – Рівне : ПП М. Дятлик, 2013. – 460 с.
21. Пархоменко Т. Календарні звичаї та обряди Рівненщини / Т. Пархоменко. – Рівне, 2008. – 182 с.
22. Пех О., Рибак Ю. Весілля в селі Городок / О. Пех, Ю. Рибак // Етнокультурна спадщина Полісся. Вип. 7 – Рівне : Перспектива, 2006. – С. 132–153.
23. Рибак Ю. Типи й ареали весільних наспівів Верхньоприп'ятської низовини / Ю. Рибак // Проблеми етномузикології. Серія Слов'янська мелогеографія. – Київ, 2010. – Вип. 5. – С. 62–76.
24. Скаженик М. Трирядкові весільні наспіви з шестидольною основою на Польсько-Волинському пограниччі (Північна Житомирщина) : ритмічні та звуковисотні різновиди / М. Скаженик // Проблеми етномузикології. Серія Слов'янська мелогеографія. – Київ, 2013. – Вип. 8. – С. 131–142.
25. Сливинський Ю. Заспів весільних ладканок : типи і поширення / Ю. Сливинський // Друга конференція дослідників народної музики червононоруських (галицько-володимирських) земель (Львів, 27–31 березня 1991 р.) : Теоретичні студії. – Львів, 1991. – С. 20–29.

26. Стафійчук Н. Частина весільного обряду „Виряджання молодої до шлюбу” (записаний у с. Сухівці Рівненського р-ну Рівненської обл.) / Н. Стафійчук : дипломний реферат / Наук. керівник Л. Гапон. – Рівне, 2001. – 32 с.
27. Цехміструк Ю. Народні пісні Волині : Фонографічні записи 1936–1937 років / Ю. Цехміструк ; [Джерельні матеріали та видання Б. Столярчука ; відчитання та загальна редакція Б. Луканюка]. – Львів ; Рівне, 2006. – 480 с.

REFERENCES

1. Bondar, Y. (2000), *Obriad korovaiu (zapysanyi v s. Novomalyn Ostrozkoho r-nu Rivnenskoj obl.)* [Loaf rite (recorded in v. Novomalyn Ostrog district of Rivne region)], diploma work, RDHU, Rivne, 23 p., (in Ukrainian).
2. Shubravska, M. M. (1982), *Vesilni pisni* [Wedding songs], Vol. 1, Naukova dumka, Kyiv, 870 p., (in Ukrainian).
3. Shubravska, M. M. (1982), *Vesilni pisni* [Wedding songs], Vol. 2, Naukova dumka, Kyiv, 679 p., (in Ukrainian).
4. Honcharenko, O. (2008), “Wedding chants of syllabic rhythmic model 5+3 in the Sumy region: Meloareas”, *Ethnomusic*, Iss. 5, pp. 40–66, (in Ukrainian).
5. Zachykevich, T. and Klymenko, I. (2013), “Wedding songs of Poltava region: rhythmotypology and geography”, *Problems of music ethnology*, Iss. 8, pp. 118–130, (in Ukrainian).
6. Klymenko, I. (2011), “Vektors of general rhythm-forming algorithms of Ukrainian-Belarussian early-traditional tune-massif: 1. The problem definition”, *Problems of music ethnology*, Iss. 6, pp. 10–33, (in Ukrainian).
7. Klymenko, I. (2012), “Vektors of general rhythm-forming algorithms of Ukrainian-Belarussian early-traditional tune-massif: 2. Wedding songs with verses 5+5+7”, *Problems of music ethnology*, Iss. 7, pp. 11–25, (in Ukrainian).
8. Klymenko, I. (2007), “Makroareologic review by the central-ukrainian cartographer”, *Ethnomusic*, Iss. 3, pp. 95–113, (in Ukrainian).
9. Klymenko, I. (2010), “Makroareologic review. Second essay: Wedding songs with verses 4+4+6 and 5+5+7 of the east-slavonic”, *Problems of music ethnology*, Iss. 5, pp. 121–137, (in Ukrainian).
10. Klymenko, I. (2004), “Rhythmic/struktural systematization of wedding tunes of Ukraine-Bielorus meloareal (View from Prypiat Polissia)”, *Problems of music ethnology*, Iss. 2, pp.135–165, (in Ukrainian).
11. Klymenko, I. (2014), “Slavic wedding sixth-metres as a melogeographic system: introduction into the problematics”, *Problems of music ethnology*, Iss. 8, pp. 90–117, (in Ukrainian).
12. Klymenko, I. (2014), “Ukrainian wedding recitations on the six-beat rhythmic foundation”, *Ethnomusic*, Iss. 10, pp. 31–52, (in Ukrainian).

13. Korobchuk, V. (2011), *Pisenna tradytsiia sela Maikiv (Hoshchanskoho r-nu Rivnenskoï obl.)* [Songs tradition of the village Maikiv Goshcha district of Rivne region], diploma work, RDHU, Rivne, 60 p., (in Ukrainian).
14. Lukaniuk, B. (1992), "Some notes on the so called introductory wedding songs", *Tretia konferentsiia doslidnykiv narodnoi muzyky chervonoruskykh (halytsko-volodymyrskykh) ta sumizhnykh zemel: (Lviv, 1–5 kvitnia 1992 r.)*. *Materialy* [The third conference for researchers of folk music in Chervona (Red) Rus' (Galicia and Volodymyria) and adjacent lands. Proceedings], (Lviv, 1–5 April 1992), pp. 38–45, (in Ukrainian).
15. Lukaniuk, B. (2004), "Melotypology of wedding ladsongs and songs (based on materials of Western Polissya and Western Volyn)", *Etnokulturna spadshchyna Polissia* [Ethnocultural heritage of Polissya region], Iss. 5, pp. 5–108, (in Ukrainian).
16. Lukaniuk, B. (1994), "Pre-ladkanka along the River Iqua", *Piata konferentsiia doslidnykiv narodnoi muzyky chervonoruskykh (halytsko-volodymyrskykh) ta sumizhnykh zemel (Lviv, 15-16 hrudnia 1994 r.)*. *Materialy* [The fifth conference for researchers of folk music in Red Rus' and adjacent lands. Proceedings], (Lviv, 15-16 December 1994), pp. 73–74, (in Ukrainian).
17. Lukaniuk, B. (1990), "On the methods of geographic ethnomusicology and ethnographic regionalization in West-Ukrainian lands", *Persha konferentsiia doslidnykiv narodnoi muzyky zakhidnoukrainskykh zemel* [The first conference for researchers of folk music in the West Ukrainian lands], (Lviv, 1990), pp. 5–8, (in Ukrainian).
18. Martynovska, M. (2005), *Mii kraï pisennyi – Zdobvytsia moia* [My song land – my Zdobvytsya], Folklore collection, RDHU, Rivne, 76 p., (in Ukrainian).
19. Nahorna, O. (2014), *Vesilna obriadovist Srednoi Volyni: etnografia ta melotypolohiia* [Wedding ceremonies of Central Volyn: ethnography and melotypology], diploma work, LNMA im. Mykoly Lysenka, Lviv, 80 p., (in Ukrainian).
20. Suprun-Yaremko, N. (2013), *Narodni pisni Rivnenshchyny* [Folk songs of Rivne region], phonographic collection, PPM. Diatlyk, Rivne, 460 p., (in Ukrainian).
21. Parkhomenko, T. (2008), *Kalendarni zvychai ta obriady Rivnenshchyny* [Calendar customs and rites of the Rivne region], field research materials, Vydavets Oleh Zen, Rivne, 182 p., (in Ukrainian).
22. Pekh, O. and Rybak, Y. (2006), "Wedding in the village Gorodok", *Etnokulturna spadshchyna Polissia* [Ethnocultural heritage of Polissya region], Iss. 7, pp. 132–153, (in Ukrainian).
23. Rybak, Y. (2010), "Types and areals of wedding songs of Upper Prypiat lowland", *Problems of music ethnology*, Iss. 5, pp. 62–76, (in Ukrainian).
24. Skazhenyk, M. (2013), "Three-line wedding tunes with sixth-metre basis on the Polissia-Volyn' frontier (Nornthen Zhytomir region): rhythm and pitch varieties", *Problems of music ethnology*, Iss. 8, pp. 131–142, (in Ukrainian).

25. Slyvynskiy, Y. (1991), "Initial melodic formulas of wedding songs: patterns and their deviations", *Druha konferentsiia doslidnykiv narodnoi muzyky chervonoruskyykh (halytsko-volodymyrskykh) zemel (Lviv, 27–31 bereznia 1991 r.). Teoretychni studii* [The second researchers conference on folk music of Chervona (Red) Rus' (Galicia and Volodymyria) lands. Theoretical studies], (Lviv, 27-31 March 1991), pp. 20–29, (in Ukrainian).
26. Stafichuk, N. (2001), *Chastyna vesilnoho obriadu «Vyriadzhannia molodoi do shliubu» (zapsyanyi u s. Sukhivtsi Rivnenskoho r-nu Rivnenskoj obl.)* [Part of the wedding ceremony "The dispatching of a bride to marriage" (recorded in the village of Sukhivtsi, Rivne district, Rivne region), diploma work, RDHU, Rivne, 32 p., (in Ukrainian).
27. Tsekhmistruk, Y. (2006), *Narodni pisni Volyni: Fonohrafichni zapysy 1936–1937 rokiv* [Folk songs of Volyn. Phonographic records of 1936–1937], LNMA im. Mykoly Lysenka-RDHU, Lviv-Rivne, 480 p., (in Ukrainian).

Елена Серко, этномузыковед, аспирантка кафедры музыкальной фольклористики Львовской национальной музыкальной академии имени Н. В. Лысенко (Львов), len922@ukr.net, +38 (068) 768 81 47.

Типичные свадебные напевы Средней Волыни

На основе довольно большого количества музыкально-этнографических материалов (лично зафиксированных автором, а также взятых из печатных и архивных источников), записанных на малоисследованной территории Средней Волыни, в статье проанализированы и описаны обрядовые напевы наиболее распространённых свадебных мелотипов.

Методологической основой работы избраны мелотипологические разработки львовского этномузыковеда Б. Луканюка.

Выявлено, что свадебная песенность Средней Волыни жанрово представлена ладканками, песнями и припевками. На исследованной территории было зафиксировано семь ладканковых с двенадцатью разновидностями и два песенных мелотипа региональных свадебных напевов, составляющих типологический стержень свадебного жанрового цикла. Наиболее распространённым мелотипом является тирадная шестисложная ладканка с монохронной организацией ритма. Также тут широко бытуют приуроченные к свадьбе (иногда исполняемые и при других обстоятельствах) припевки, преимущественно с акцентно-динамической ритмикой. Существенной особенностью свадебного жанрового цикла является бытование передладканок в западной части Средней Волыни (сёла Дубенского и Здолбуновского районов).

Детальное исследование напевов Средней Волыни осуществлено впервые. Таким образом, исследователи, учителя и все, кто интересуется народной культурой, смогут найти информацию для краеведческих и народоведческих исследований, а также преподавания народоведческих дисциплин в учебных заведениях.

Ключевые слова: традиционная вокально-обрядовая культура, Средняя Волынь, мелотипы, ритмоструктурная модель, ладканка, передладканка.

Olena Serko, ethnomusicologist, postgraduate student at the Department of Musical Folkloristics of Lviv National Musical Academy named after M. Lysenko (Lviv), len922@ukr.net, +38 (068) 768 81 47.

Typical wedding songs of Central Volyn

Today the traditional musical culture of Central Volyn (Rivne, Zdolbuniv, Goshcha, Ostrog, Korets district, east part of Dubno district Rivne region, and Slavuta district of Khmelnytsky region) is poorly explored.

The author planned systematic ethnomusical study of traditional musical culture of the territory. It was made several expeditions to unexplored regions. Newly acquired recordings were analyzed, typologically classified, defined melotypes of wedding songs, after that they were involved to previously gathered source base.

During analyzing and determining of melotypology the methodological basis was the work of leading Lviv ethnomusicologists Bohdan Lukanyuk "Melotypology of wedding ladkankas and songs (based on Western Polissya and West Volyn)" [15].

In this article was made an attempt to describe the main models of wedding rhythm structural genres.

It was defined that wedding melodies of Central Volyn is represented by ladkankas, songs and pryspivkas. It was determined rhythmic, semantic, music and melodic form of every rhythm structural model. Most of mentioned melotypes is demonstrated by musical examples.

Ladkankas. Throughout all territory was recorded the existence of 7 ladkanka's rhythm types in 12 varieties. The most common ladkanka's melotype is tirade six syllabic ladkanka of binary rhythmic organization. It can function as in full as in reduced form, causing various modifications in the composition of the so-called big circle form. Musical and rhythmic form of this type is there with using full and abbreviated (without shut-entry) version.

Less frequently, also in two versions, occur iambic patterns of tirade six-syllabic ladkanka. Song samples of this type with complete circle form are not so much. More common kind is tirade iambic ladkanka without beginning.

Much less was recorded strophic six-syllabic ladkankas. As tirades they are portrayed in two rhythmic varieties – spondaic and iambic. The other two types – two-fold seven-syllabic of basic rhythmic structure ${}^{\circ}V\ 43$, found both tirade and strophic. The most common type ${}^{\circ}V\ 43_{(2)}$ exists in the form of secondary crushing syllabic note base, in the result the following verse structure are implemented ${}^{\circ}V53_{(2)}$, ${}^{\circ}V443_{(2)}$, ${}^{\circ}V433_{(2)}$.

The next group of melotypes is represented only by strophic compositions. This is two-lined two-fold ten-syllabic (spondaic), rhythmic structure of verse is ${}^{\circ}V55_2$, three-fold fourteen-syllabic verse ${}^{\circ}V446_2$ structure and iambic rhythm organization.

To the group of so-called contaminated ladkankas belongs melotype with ${}^{\circ}V43_{2(n)}$; 446.

Among ladkanka's tunes of Central Volyn are those containing before the basic form the introductory part, which in ancient times carried a certain magic meaning. In ethnomusicology such introductions are called pre-ladkankas with verbal text. At the territory of Central Volyn are prevalent spondaic pre-ladkankas. Such formula are found in the western part of Central Volyn.

Songs and pryspivkas. Genre group of wedding songs are presented only by two melotypes. One of them – two-lined two-fold ten-syllabic ‘V 55₂, the other – iambic three-fold eleven-syllabic ‘V 443₂. It also widely prevalent dedicated to marriage (also occasionally can be done in other circumstances) pryspivkas, mainly in accent-dynamic rhythm.

This investigation is not complete and to do any conclusions on the distribution of certain wedding types different from those exist in adjacent areas is too early. We can say that the first step on the way to the real melotypological picture. In the future it is planned to attach for analysis much bigger number of source materials, which ultimately will enable to reconstruct accurate areal limit in this center. For further melogeographical summary will also be used the results of mapping all major ceremonial melotypes calendar occur.

Key words: traditional vocal-ritual culture, Central Volyn, melotypes, rhythm and structural model, wedding tunes, ladkanka, peredladkanka.

Матеріали надійшли до редакції 06.02 2017 р.